

אוניברסיטת חיפה - הפקולטה למדעי הרוח
החוג ללימודי א"י - החוג לתולדות ישראל

תכנית רוזרמן למצטיינים ביהדות ארה"ב ומדינת ישראל

סמסטר קיץ - תשע"ו.

שם הקורס: זרמים ביהדות זמננו: בין ישראל לארצות הברית.

המרצה: פרופ' אברהם מלמד amelamed@research.haifa.ac.il

יום ג, 08.30 - 12.00.

נושא הקורס: הקורס יעסוק בהתפתחות והתפצלות הזרמים השונים ביהדות זמננו, החל ברפורמה וכלה באורתודוקסיה החרדית, החל בראשית המאה הי"ט ועד ימינו. זאת על רקע השבר שחוללו תהליכי המודרנה בתפיסת היהדות: ההשכלה, החילון, האמנציפציה, עליית המדינה המודרנית והלאומיות המודרנית. לראשונה מאז חז"ל התערער המכנה המשותף של סמכות ההלכה כמרכיב המחייב את כל היהודים, לפחות בפרהסיה היהודית. כל הזרמים הקיימים כיום ביהדות - ללא יוצא מהכלל - הם תוצר ישיר של השבר הזה; כל אחד מהם התמודד עמו בדרך אחרת. בחלקו השני יתמקד הקורס בתהליכים אלה כפי שהם באו - ומוסיפים לבוא - לידי ביטוי בשתי הקהילות היהודיות הגדולות בעולם: בישראל ובארה"ב, על מרכיבי השוני ביניהם. הקורס יסתיים בסקירת התהליכים העכשוויים בהם מתפצלת היהדות לאוסף של "יהדות".

דרישות: מן הסטודנטים תידרש נוכחות שוטפת, השתתפות פעילה, והכנה בהתאם להנחיות המרצה. הסטודנטים יהיו חייבים להגיש רפרט אחד בע"פ ולאחר מכן בכתב, על נושא שיוסכם עם המרצה. סטודנטים שיהיו מעוניינים בכך יוכלו לכתוב עבודה סמינריונית לאחר הגשת הרפרט בכתב.

ביבליוגרפיה נבחרת:

א. כללי:

1. א. שביד, תולדות ההגות היהודית בעת החדשה (ירושלים, 1977).

2. א. שביד, תולדות ההגות היהודית במאה העשרים (ירושלים, 1990).

3. א. שביד, "הזרמים ביהדות זמננו", בקובץ מאמריו: מיהדות לציונות, מציונות ליהדות (ירושלים, תשמ"ד) עמ' 13-35.
4. א. שביד, "צורות של חוויה יהודית בזמננו". מיהדות לציונות, שם. עמ' 37-57.
5. ר. וויס-גולדמן, זרמים ביהדות בישראל (ירושלים, 1977).
6. ש. וולקוב, "מפעל המודרניות של יהודי אירופה: פיצול ואחידות". ש.נ. אייזנשטדט ו-מ. ליסק, עורכים, הציונות והחזרה להיסטוריה: הערכה מחדש (ירושלים, 1999) עמ' 279-305.
7. י. כ"ץ, ההלכה במיצר, מכשולים על דרך האורתודוכסיה בהתהוותה (ירושלים, תשנ"ב).
8. ד. סורוצקין, אורתודוכסיה ומשטר המודרניות: הפקתה של המסורת היהודית באירופה בעת החדשה (תל-אביב, 2011).
9. מ.ה. גראופה, היהדות המודרנית בהתהוותה. תרגם ד. זינגר (תל אביב, 1990).
10. מ. מאיר, צמיחת היהודי המודרני: זהות יהודית ותרבות אירופית בגרמניה 1828-1749, תרגם ד. זינגר (ירושלים, תשנ"א). קיים עותק אלקטרוני.
11. י. שורש, "האמנציפציה ומשבר הסמכות הדתית: צמיחת הרבנות המודרנית". בקובץ מאמריו: הפנייה לעבר ביהדות המודרנית, תרגם ל. לזר (ירושלים, 2000), עמ' 21-69. קיים עותק אלקטרוני.
12. א. מלמד, דת: מחוק לאמונה, תולדותיו של מינוח מכונן (תל אביב, 2014).
13. א. בן-רפאל ו-ל. בן חיים, עורכים, זהויות יהודיות בעידן רב-מודרני: דברי הגות (האוניברסיטה הפתוחה, רעננה, 2007). קיים עותק אלקטרוני.
14. י. סרנה, היהדות באמריקה. תרגמה א. גורן (ירושלים, 2005).
15. מ. קצבורג-יונגמן, החוויה היהודית אמריקאית: תולדות, מבואות, מקורות (האוניברסיטה הפתוחה, רעננה, 2007).
16. P. Mendes Flohr and J. Reinharz, ed's. *The Jew in the Modern World: A Documentary History* (New York and Oxford, 1995).
17. D. Ellenson, *After Emancipation: Jewish Religious Responses to Modernity* (Cincinnati, 2005).

18. L. Batnizky, *How Judaism became a Religion: An Introduction to Modern Jewish Thought*. Princeton, 2011.
19. Sh. Almog, et. al., ed's., *Zionism and Religion* (Hanover and London, 1998).

ב. המבשרים: שפינוזה ומנדלסון:

1. מאיר, צמיחת היהודי המודרני, שם. פרק א.
 2. ז. לוי, שפינוזה ומושג היהדות (תל-אביב, 1983). קיים עותק אלקטרוני.
- טקסטים:**
1. ב. שפינוזה, מאמר תיאולוגי-מדיני, תרגם ח. וירשובסקי (ירושלים, תשכ"ב) (קטעים נבחרים).
 2. מ. מנדלסון, ירושלים, או על שלטון דתי ועל יהדות. תרגם ש. הרברג, מבוא מאת נ. רוטנשטרייך (רמת-גן, 1977). (קטעים נבחרים).

ג. הרפורמה ביהדות:

1. א. שביד, תולדות ההגות היהודית בעת החדשה, שם. פרק ז.
2. מ. מאיר, צמיחת היהודי המודרני, שם. פרק ה.
3. מ. מאיר, בין מסורת לקדמה: תולדות תנועת הרפורמה ביהדות (ירושלים, תש"ן).
4. מ. מאיר, יהדות בתוך המודרניות: חיבורים על ההיסטוריה והדת היהודית, תרגם ע. קובר (תל-אביב, 2006) חלקים ג-ד.
5. מ.ה. גראופה, היהדות המודרנית בהתהוותה, שם. פרק 15.
6. מ. זמר, הלכה שפויה (תל אביב, 1993).
7. מ. אזרי, חושבים יהדות מתקדמת (תל-אביב, 2005).

8. M. Weiner, editor and introduction, *Abraham Geiger and Liberal Judaism* (Philadelphia, 1962).

9. K. Folton-Fromm, *Abraham Geiger's Liberal Judaism: Personal Meaning and Religious Authority* (Bloomington, 2006).
10. D.A. Kaplan, *American Reform Judaism: An Introduction* (New Brunswick, 2003).

טקסטים:

1. ועידות הרבנים בגרמניה בשנים 1844-1846. הוסיף מבוא מ. מאיר, תרגם צ. יעקבסון (ירושלים, תשמ"ו). (קטעים נבחרים).
2. א. גייגר, מבחר כתביו על התיקונים בדת, מהד' מ. מאיר (ירושלים, תש"ם) (קטעים נבחרים).
3. זהויות יהודיות בעידן רב-מודרני, שם. חלק ב, פרק ב. (קטעים נבחרים).
4. מצע פיטסבורג (Pittsburgh Platform, 1885); מצע קולומבוס (Columbus Platform 1937); מצע מיאמי (Miami Platform, 1997); A Statement of Principles for Reform Judaism (Pittsburgh, 1999). נקרא במקור האנגלי (ראו באינטרנט). תרגום עברי של מצע פיטסבורג ומצע קולומבוס בקובץ זהויות יהודיות, שם. עמ' 292-298.

ד. היהדות הקונסרבטיבית:

1. א. שביד, תולדות ההגות היהודית בעת החדשה, פרק 9, א.
2. י. שורש, "זכריה פראנקל וראשיתה של היהדות הקונסרבטיבית באירופה". בקובץ מאמריו הפנייה לעבר ביהדות המודרנית, שם. עמ' 302-313.
3. M. Sklare, *Conservative Judaism: An American Religious Movement* (New York, 1972).
4. R. Gordis, *Conservative Judaism: An American Philosophy* (New York, 1945).

טקסטים:

1. ועידות הרבנים בגרמניה, שם. (קטעים נבחרים).
2. זהויות יהודיות בעידן רב-מודרני, שם. חלק ב, פרק ב. (קטעים נבחרים).
3. *Emet ve-Emunah: Statement of Conservative Judaism* (1988) (קטעים נבחרים)
4. D. Gordis, "Conservative Judaism: A Requiem". *The Jewish Review of Books*, Winter, 2014.

ה. אורתודוקסיה חרדית:

1. א. שביד, תולדות ההגות היהודית בעת החדשה, שם. פרק ח.
2. א. שביד, בין אורתודוקסיה להומניזם דתי (ירושלים, 1977) א-ג. קיים עותק אלקטרוני.
3. י. כ"ץ, הקרע שלא נתאחה: פרישת האורתודוקסים מכלל הקהילות בהונגריה ובגרמניה (ירושלים, תשס"ז). קיים עותק אלקטרוני.
4. נ. קצבורג, "פסק דין של מיכאלוביץ, תרכ"ו". א. אטקס ואחרים, עורכים, פרקים בתולדות החברה היהודית בימי-הביניים ובעת החדשה מוקדשים לפרופ' יעקב כ"ץ (ירושלים, תש"ם) עמ' רע"ג-רפ"ו.
5. י. שלמון, א. רביצקי ו-א. פרוזיגר, עורכים, אורתודוקסיה יהודית: היבטים חדשים (ירושלים, תשס"ו).
6. מ. סמט, החדש אסור מן התורה: פרקים בתולדות האורתודוקסיה (ירושלים, 2005).
7. ש. פיינר, "לעקור את החכמה מן העולם": אויבי הנאורות ושורשי העמדה החרדית", אלפיים 26 (2004) עמ' 166-190.
8. מ. פרידמן, האורתודוקסיה הלא-ציונית בארץ ישראל, תרע"ח-תרצ"ו (1918-1936), ירושלים, 1977.
9. א. שגיא, "מחויבות יהודית בין הווה לעבר: האורתודוקסיה כבעיה". בקובץ מאמריו: המסע היהודי-ישראלי (ירושלים, 2006), עמ' 87-121. קיים עותק אלקטרוני. נדפס גם באורתודוקסיה יהודית: היבטים חדשים, שם. עמ' 21-53.

10. H. Grieve, "Zionism and Jewish Orthodoxy". *Leo Baeck Year Book*

נוסח עברי הופיע באורתודוכסיה יהודית: היבטים חדשים, 25(1980) pp. 173-196.

שם. עמ' 297 – 344.

11. M. Silver, "The Emergence of Ultra-Orthodoxy: The Invention of

Tradition". In J. Wertheimer, ed., *The Uses of Tradition* (New York, 1992)

pp. 23-84.

טקסטים:

1. אלה דברי הברית: קובץ החרם על הרפורמה (ד"צ, ירושלים, תש"ל) (קטעים נבחרים).
2. שו"ת חת"ם סופר, א, כ"ח (קטעים נבחרים).
3. זהויות יהודיות בעידן רב-מודרני, שם. חלק א, פרק ב. (קטעים נבחרים).
4. ש.ז. לאנדא ו-י. ראבינאוויץ, עורכים, אור לישרים: נגד השיטה הציונית (ווארשא, תר"ס). סרוק באינטרנט.
5. י. ברויאר, ציוני דרך/מוריה. תרגם מ. שפיזר (ירושלים, 1982).

1. אורתודוכסיה מודרנית (ניאו-אורתודוכסיה):

1. א. שביד, תולדות ההגות היהודית בעת החדשה, שם. עמ' 291 - 309.
2. א. שביד, בין אורתודוכסיה להומניזם דתי, שם. ה-ט.
3. מ. ברויאר, עדה ודיוקנה: אורתודוכסיה יהודית ברייך הגרמני 1871-1918 (ירושלים, תשנ"א).
4. א. חמיאל, הדרך הממוצעת: ראשית צמיחת הדתיות המודרנית (ירושלים, 2011).
5. א. חמיאל, האמת הכפולה: עיונים בהגות הדתית המודרנית במאה התשע-עשרה ובהשפעתה על ההגות היהודית במאה-העשרים (ירושלים, 2016).
6. ד. זוהר, מחויבות יהודית בעולם מודרני: הרב חיים הירשנזון ויחסו אל המודרנה (ירושלים, 2003). קיים עותק אלקטרוני.

טקסט:

1. שמשון רפאל הירש, אגרות צפון, תשע עשרה אגרות על היהדות (ירושלים, תשי"ט). (קטעים נבחרים). קיימים עותקים אלקטרוניים של מהדורות אחרות.
2. זהויות יהודיות בעידן רב-מודרני, שם. חלק א, פרק ג. (קטעים נבחרים).
3. ישעיהו ליבוביץ, יהדות, עם יהודי ומדינת ישראל (ירושלים ותל-אביב, תשל"ה). (קטעים נבחרים).

ז. רקונסטרוקציוניזם

1. א. שביד, תולדות ההגות היהודית במאה העשרים, שם. עמ' 259-266.

טקסטים:

1. Kaplan, Mordechai, *Questions Jews Ask: Reconstructionist Answers* (New York, 1965).
2. מרדכי קפלן, ערכי היהדות והתחדשותם. תרגם א. רגלסון (ירושלים, 1938).
3. מרדכי קפלן, "יהדות כציביליזציה", זהויות יהודיות בעידן רב-מודרני, שם. עמ' 359-370 (קטעים נבחרים).

ח. יהדות חילונית-הומניסטית:

1. מ. מאיר, צמיחת היהודי המודרני, שם. פרק ו.
2. י. רש, עורך, בזה ראה וחדש: היהודי החופשי ומורשתו (תל-אביב, 1986), בייחוד חלק א. קיים עותק אלקטרוני.
3. י. מלכין, עורך, התרבות היהודית החילונית: הגות חדשה בישראל (ירושלים, 2006). יש עותק אלקטרוני.
4. ר. חבלין, זמן יהודי-ישראלי: חג ומועד כמפתח לשיח זהות (תל אביב, 2009). קיים עותק אלקטרוני.

טקסטים:

1. זהויות יהודיות בעידן רב-מודרני, שם. חלק ב, פרק ג, חלק ג, פרקים ג-ד. (קטעים נבחרים).
2. אתר האינטרנט של התנועה ליהדות חופשית- תמורה.

ט. התחדשות יהודית (Jewish Renewal) : בארה"ב ובישראל

1. A. Eisen and S. Cohen, *The Jew Within: Self, Family and Community in America* (Bloomington, 2000). אין בחיפה
2. M. Lerner, *Jewish Renewal: A Path to Healing and Transformation* (New York, 1994).
3. D.E. Kaplan, *Contemporary American Judaism: Transformation and Renewal* (New York, 2009).
4. Sh. Magid, *American Post-Judaism: Identity and Renewal in a Postethnic Society* (Bloomington, 2013).
5. א. בן רפאל ו-ל. בן חיים, "זהויות יהודיות בנות זמננו : עדיין עם אחד?" עיניים בתקומת ישראל, 16 (2006) עמ' 463-497.
6. י. יונה ו-י. גודמן, עורכים, מערבולת הזהויות : דיון ביקורתי בדתיות ובחילוניות בישראל (ירושלים, 2004). קיים עותק אלקטרוני.
7. י. שלג, הדתיים החדשים : מבט עכשווי על החברה הדתית בישראל (תל אביב, 2000). קיים עותק אלקטרוני. פרק י"א מופיע גם בזהויות יהודיות בעידן רב-מודרני, שם. עמ' 233-248.
8. י. אנגלנדר ו-א. שגיא, גוף ומיניות בשית הציוני-דתי החדש (ירושלים, 2013).
9. בלוג : רוח הארץ, בעריכת תומר פרסיקו.